

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕПЛАТУ ПРИМА

КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:

за Срвију 6 дин. месечно

од једнога броја 0*40 дин.

за стране земље поштанског савеза 15 дин. месечно

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:

Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ђирић.

Број 144

ПЕТАК 3 МАЈА 1891

Година I

104 САСТАНАК

28 Марта 1891 године у Београду.

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Љуб. Јоксимовић

(НАСТАВАК)

(Закон о штампи: Мил. ун. дела)

Дакле чланови владалачког дома, баш с тога што су то, немају немају права што имају сви други грађани. Тако је у свима монархијама, где се хоће владалачки дом да се дигне на висину. и да се заштити од сваке неприлике, који би му могли створити сами његови сродници, кад би могли, као остали грађани, слободно употребљавати сва грађанска права. Чланство владалачкога дома подвргнуто је свуда ограничењима грађанских права, колико за потребно нађе било сам владалац, било законодавни фактори. У свези с овим, господо, не треба изгубити из вида, да ми овде не пишемо закон за једног нарочитог човека, него у опште. Али баш и осврћући се на нарочите прилике, које је споменуо извештач и други предговорници, опет излази да ће се и тим приликама куда и камо боље доскочити овим што ја предлажем, него оним што они траже. А смем прорећи да ћете се о томе у скоро уверити, ако овај мој предлог усвојите. Спомињу та господа агитовања Краља оца. Па баш кад га огласите за пуноправног грађанина, онда му тек допустате свако агитовање, а на против, кад га огласите за члана краљевског дома, — што по досадашњим законима није изречно казано, — тим је дата могућност, да се сваком таквом агитовању стане на пут, што се иначе не би могло постићи кад бисмо пали на ту мисао, да га огласимо за простог грађанина; то би била штета и губитак, а никаква добит.

Г. Гарашанин изненадио нас је први пут овде једном беседом којој је увод био, да он ласка себи да људе и прилике добро познаје. Може бити, господо, да је г. Гарашанин заиста уверен, да има ту особину, али ми који знамо, да се познавање људи и прилика цени по успеху, а видимо до каквих је успеха г. Гарашанин дошао, не можемо се сложити ни с полазном тачком његова разлагања. Осим тога сам нам је и данас доказао колико мало познаје људе, јер сад говори о истом човеку са свим противно ономе што је 1 година говорио и како се понаша Г. Гарашанин натеже и доказује да некаква разлика постоји између породице и дома и хтео је да докаже како се у народном појму дома не разуме отац, него ваљда само син. Ја не знам у ком је крају српском тако, да кад се каже дом, ту се искључује отац. То је натежање, које је он морао ваљда

да употреби у својој неприлици. Као најјачи разлог био му је тај, што каже, да је творац садање династије одредио шта је владалачки дом у закону кривичном, па тамо се не спомињу ни браћа, ни отац, ни претци. Па то је лако разумети зашто је тако: — Кнез Милош био је први владалац из своје лозе па није му ни могло пасти на памет, да свога оца огласи за члана владалачког дома, нити је можда веровао да ће оваке прилике наступити и да ће његови потомци овако дуго одржати његов кривични законик. Дакле и тај аргуменат Гарашанина пада по себи.

Г. Гарашанин рече даље, да би сви чланови владалачког дома били неприкосновени, кад би се ова законска одредба усвојила. То такође није истина. Господо, зна се шта је неприкосновеност и зна се тачно ко је по Уставу неприкосновен. Овде се само члановима владалачког дома даје јача заштита од увреда, а то нарочито из обзира спрам онога, који је на челу државе, чији би углед извесно трпео уштрба, кад би породица и сродници изложени били новинарским нападима, и кад би се они могли кретати у широким границама општих грађанских права. Не даје се, дакле, овим предложеним чланом никоме некаква неприкосновеност, него се заштићава краљевски дом од увреда, а тачним одређивањем чланова краљевског дома обележавају се сви они, који у интересу угледа и чврстоће престола, не сматрају као остали грађани, него се подвргавају засебним правилима и законским одредбама.

Врхунац беседе г. Гарашанина је оним речима, кад је онако ентузијастично узвикнуо: „Замислите, господо, како је то страшно, да неки члан краљ. дома стане врећати и говорити шта хоће о некоме, а њему нико ништа не може да говори! То ће бити ако примите овај закон!... „Ту лежи сва тајна. Дакле цело мишљење о овоме и сав говор г. Гарашанина потекли су из једног случаја, који је сам искусио, из једне личне потребе. Ово је била, дакле, беседа про domo sua, коју је г. Гарашанин издекламовао. То је г. Гарашанин отворено признао кад је казао, да при првом читању овога закона није ништа говорио против ове одредбе, али између првог и другог читања догодило се нешто, што га приморава да узме реч против овога члана. Ми сви знамо, господо, шта се догодило, па с тога и знамо колико објективности може бити у говору г. Гарашанина. Ништа мање г. Гарашанин не тражи, него да Српска Скупштина помогне његовој личној освети и његовим уверљивим осећајима. Заиста чудновато! Ви сви знате, господо, каквих је крупних питања било до еада за време овог нашег скупштинског рада, и г. Гарашанин није нашао за потребно ни вредно бар једном што год да каже у интересу земље и народа, да својим саветом и својим искуством помогне, да покаже своју заузимљивост, своја гледишта. Не, за све време до данас г. Гарашанин је ћутао. Тек кад му је дошло до невоље да о себи говори и кад је мислио да ће вас моћи завести, те да се

Скупштина заузме и за његову личну ствар, онда је проговорио и ево гледа да заведе Скупштину на странутицу. Господо, Народна Скупштина стоји сувише високо, да би се дала злоупотребити за освету појединаца. Г. Срећковић, који се увек одликује наивном отвореношћу, погодио је, као и у више сличних прилика, праву истину и казао је зашто г. Гарашанин први пут узима реч баш у овом питању. Г. Гарашанин имао је и прилика и времена, да не учини и да спречи многа зла, која смо затекли, и која сада с оvolику муке имамо да лечимо. Он то није учинио. Сви знамо прошлу 10-то-годишњу историју, па кад он није нашао за добро, за патриотски, да се бори против жива лафа, не налазимо ни ми за племенито, да га мртва ногом удара. У томе му ми нећемо помагати. Знамо да се Скупштина неће дати навести на саучесништво у таком поступку.

Остављајући г. г. предговорнике хоћу Господо, да изведем јасно на чисто нашу тежњу а то је ово: Ми хоћемо да у овој земљи министри одговарају, да се закони врше, да се по законима управља и онда неће бити више трзавица, које би биле увек изазиване и потпомогнуте, кад би ми допустили да се и чланови владалачког дома у њих плећу. Ми хоћемо да династија буде алам камен, који ће се чувати од сваке сенке сумњичења, да буде увек над свима странкама и страстима те да не буде никад изложена ничијим нападима. Ми тежимо да владалачка лоза ни једним својим огранком никад не допре до попршта, где се бију политичке битке или где се рвају лични интереси и амбиције. Из ове тежње и намере потекао је предлог, којим се сада бавимо, јер сам уверен, да кад год би се нашао који члан владалачке породице, који би хтео да силази у грађанску арену, ово је једини пут, како да му се на пут стане, кад га прогласимо за члана краљ. дома. Ја молим Народну Скупштину да, увиђајући правилност и корисност оваке одредбе, којом члановима краљевског дома, не дајемо већа права, него на против стварамо могућност ограничавања, усвоји овај члан овако како је предложен. (Чује се да се реши).

Председник — Је ли вољна Скупштина да се реши? (Јесте).

Има реч г. Гарашанин ради исправке својих навода.

М. Гарашанин — Не зарад исправке својих навода већ зарад личног објашњења са министром унутр. дела.

Ја нисам цео говор г. министра унутр. дела чуо, али сам чуо један део његов. Из онога што сам чуо, и онога што нисам чуо закључујем да се цео његов говор врзао око тога да сам ја устао данас да говорим зарад моје личне освете и потребе.

Таква једна оптужба са министарског стола може бити да први пут пада у парламенту. Шта би министар казао кад бих му ја рекао да он заузима са свим супротно гледиште моме гледишту из својих личних рачуна. Куда би нас то одвело? Има једно достојанство које ми морамо поштовати у влади и влада у нама. И кад ја употребљавам моје право као посланик нико нема права да погађа шта ја хоћу да кажем. Ја што хоћу да кажем ја сам казао. Ако сам — како г. министар унутр. дела каже — нападао краља, који није на престолу и кога г. Баја зове *живим лавом* ја сам се можда против њега и док је био краљ борио, и ако нисам то на добом износио. Али ако сам га жива лава служио ја за то не налазим разлога и потребе да му и мртвом служим.

Ранко Тајсић — После овако красног говора г. Гарашанина о чл. 17. ја немам шта да кажем. Оно је била једна беседа коју треба издвојити од других и потпуно је усвојити од почетка на до крај он је јасно извео зле последице кад се сви чланови удвору за неприкосне огласе. Ја сам као што знате и на првом читању био против овог члана, али како моје мишљење није било тада узвојено је сам и сада на другом читању тражио реч и устао да понова подсетим Скупштину на моје разлоге, које сам изнео онда и на штетне последице од једног оваког члана у закону о штампи који противу воље целог народа, оће по нова да оживи једну мртву ствар. И Устав у чл. чини ми се — 22. каже

што се разуме под именом „краљев дом“ па и какоће се и ко разумети у неприкосновене односно кривица штампарских и разуме, се шта ће се имати унету у нов закон о штампи; Према тако јасној одредби у Уставу, Скупштина не сме и нема право давати бив. краљу Милану оно што не тражи, јер је краљ, Милан собом писао — диктирао — Устав у уставотворним одбору, и мислио и на кривични закон где се каже да се под владалачким домом, разуму само краљ, краљица и престолонаследник. На сваки начин да је он ту хтео нешто шире да унесе, он би то могао метнути и у члан 40, где је казано да је краљ неприкосновен. Дакле он би то могао да стави и о дому и фамилији краљској. У нов Устав унесена је та мисао тако да се под тим речима разумеју краљ краљица и престолонаследник. Кад би се законом о штампи хтело нешто више да уведе, него што је то крив. зак. одређено, држим да би то погрешили, и ми би градили један неуставан закон у уставној земљи. Нема смисла никаквог, и нема никаквог оправдања примити овај члан 17. овакав какав је из одбора изашао и који се сад на другом читању претреса, те тиме довати животу поново једној мртвој ствари.

Назори који се протуррају да је боље да бивши краљ буде неприкосновен, нарочито зато: да не би кад зашта бије биран од народа, — ти назори одпадају тим пре, што народ незаборавља ласно оног ко му зло ради, као што му је радије бив. краљ Милан. Да он то поверење добије од народа треба садашњи владаоц да учини народу два пут зла више но што му је учинио краљ Милан, па тек онда би бив краљу Милану почеле акције скакати, и његово се име у народу заборављати а пошто то бити неће, онда разуме се да ни Милан неће тог поверења од народа добити, јер се изборна поверења на други начин теку у народу, а не онако као што је краљ Милан радије свом народу.

И кад би остао овакав члан, онда вас питам, да ли би смео ко писати онакву историју, као што је „Србија и Русија“ (чини ми се II део), или као што је писмо, које је писао Вук Караџић књазу Милошу, којим критикује његову владавину. Данас чини ми се, не би се смело тако писати и јавности предати слабе стране владаоца и такав један спис власт би га одма забранила, ако би се усвојио овај члан; дакле по ваком члану неће се смети писати ни о мртвом владаоцу, јер и он спада у претке краљ. дома па не само то, него не би смео нико критиковати поступак ове или оне династије докле јој потомци владају. То би била једна сметња, једна незгода у нашем закону и само због те речи — претци доста је да не би могао да примим ова цео закон.

Г министар унутрашњих дела бранећи овај члан рекао је како нигде у свету није видео да се у овај закон издвајају претци и фамилија из краљевског дома, као што је један члан одбора овде предложено и као што је и Гарашанин предложио и бранио. А ја опет не знам, да ли игде тога има у свету, али поздравом нигде није било таквог једног владаоца, који јавно преко новина пише, да се *седам година бесомучно борио против целог свога народа* а за рачун и добит једне напредне странке. Ја питам министра нека рекне има ли гдегод у свету овакав пример да се један владалац бесомучно бори против воља и интереса, целог свога народа нема браћо тог примера, да што је радије једини краљ Милан, !!! а то сад све признаје и јошт стотину други чуда, и за све то није крив ништа но се јошт ваља да бори да му по ново враћа ауторитет владалачки?!!! Баш да се не би више он или њему равни борио за једну странку а против целог свога народа, дакле, да то не би дочкакали, а ја то могу веровати кад један бивши краљ овако пише, ја изјављујем, да се овакав члан у закону о штампи не сме примити никако.

Бранећи даље овај члан, министар је рекао, да је Гарашанин ово говорио, што је хтето да узме у своју заштиту и целу Скупштину због тога, што је хтео, да му Скупштина овде помогне, те да се доцније лакше бори са бившим краљем Миланом. Ја то мишљење не делим са г. министром; него мислим, да г. Гарашанин зна с ким је имао посла за 7 год., зна мане и врлине бившег владаоца, он зна, како може на-

ступити случај да се он заклоњен за овај члан какав је сада може терати са целим светом и противу интереса ове земље, па каже: „нико га не познаје као ја па дај да право кажем у да му недам почасти за које није заслужан.“ Да је било похвалних дела у животу бившег краља, онда нико не би имао потребе да износи ову измену и разлику и да доказује нужду за мењање овог члана и ограничење о неприкосновености да се овакви случајеви понова у владалачком дому од кога неута члана двора могу да десе. Ја чиним овим Скупштину пажљивим и нека се не превари у овом питању.

Дакле из ових разлога, а да не говорим више ништа, јер држим да је Скупштина стекла своје убеђење, мислим да би било на своме месту, да се овај члан врати одбору да га друкче редигује, а у корист Тирићевог и г. Гарашанина предлога а да га не примимо овако, као што је овде сад изнесен. Ако остане овакав чл. 17. онда ћу ја гласати против целог закона.

Риста Поповић — У нашем Уставу чл. 22. ушла је једна одредба, које говори о увреди краља и краљевског дома. Та одредба, која је ушла у тај члан, треба да се унесе у закон о штампи и да се прецизније одреди сама одредба, која је у начелу унесена у Устав. Потреба је дакле била, да се та одредба дефинише боље, те да се зна који су и шта су то чланови краљевског дома; јер морамо признати, да је та одредба била и наше правнике у правосуђе и иначе јавно мишлење, јер се није пречистило с тим, који су то чланови краљевског дома. Овим законом хоћемо да регулишемо, да прецизно одредимо који су то чланови краљевског дома. И то се сада овим 17 чланом овога пројекта хоће да уреди. По томе пројекту чланови краљевог дома били би и сродници краљеви, на пример, отац, мати, браћа и сестре. Но г. Гарашанин и Тајсић предлажу, да се из чланова краљевског дома искључе сви остали сродници, и да се под домом разуму само владајући краљ краљица и престолонаследник. Ја нећу да доказујем да ли у краљев дом правно долазе преци и потомци краљеви или само краљ, краљица и престолонаследник, а мислим да то питање није чисто и јасно, јер колико је год говорника говорило, говорили су са развог гледишта; а и правници су то разно тумачили; неки су узимали да су отац и мати чланови краљевског дома, а неки су узимали обратно. Дакле само питање по себи, није јасно и пречишћено; има разлога и за једно и друго гледиште.

Ну ми ћемо овде да ставимо на једно друго земљиште, на земљиште практично и да се уштамо шта је у опште корисније за државу, за земљу: да ли је боље да сродници краљеви буду чланови краљевог дома или обични грађани? У Уставу стоји да ни један члан краљевог дома не може бити министар (134 чл). Ова одредба није ушла без икаквог значаја. Ова одредба има свога значаја. Ако би ви усвојили ову дефиницију, коју предлаже г. Гарашанин и Ранко, да се под Краљ. домом разуме само Краљ, Краљица и Престолонаследник онда значи, да би остали сродници краљеви били обични грађани и имали би сва права и дужности као и остали грађани. И кад смо ми примили такву редакцију, какву предлаже г. Гарашанин, шта би било у том случају? Било би то да би браћа и отац Краљев, могли бити државни чиновници, министри, посланици и могли би употребити сва грађанска права као и сви други обични грађани. Па да ли би то било корисно за земљу и династију? Мени се чини да је и сам Устав исказао бојазан о томе и у начелу наредно да чланови Краљевог дома не треба да буду министри и обични грађани; јер на спрам једног члана Краљ. дома не можете применити све строгиности законске као на спрам осталих грађана. Истина то се може желити и тражити, али у ствари не може се извршити; ма која влада да је на управи земаљској, ако би отац или брат Краљев учинио какву погрешку, она не би на спрам њих могла применити закон овако како бих то учинила на спрам других. И шта би дакле било тада. Било би то, да би један сродник Краљев могао да злоупотреби своје право, да ради овог зашта се обични грађани казне, па за то опет да не буде кажњен. Ја мислим да и овај члан Устава има такав значај.

И кад се са сродницима Краљевим не може поступати као са обичним грађанима, боље је да се изузму од обичних грађана; нека се не мешају у наше ствари; нека буду удаљени и нека им се оставе само онакова права, која одговарају њиховом достојанству и положају. Немојмо дозволити да они пишу по новинама, да буду министри и чиновници; од тога може бити само штете по земљу и династију а никакве користи.

С тога, дакле, кад узмете ово питање са овога гледишта онда ћете признати, да је редакција овога члана умесна и да предлог г. Гарашанина не треба примити. Но речено је, па могу дотични сродници ралити послове, који подлеже критички, па зар да их од критике сачувате? Овим чланом хоће се да се сузбије грдња и увреда, и ја мислим, да земља и народ неће ништа изгубити тиме, ако се у закон о штампи унесе одредба, која не дозвољава грдњу и увреду Краљевим сродницима. Предлогом г. Гарашанина дала би се законска могућност појединцима, да грде и вређају Краљеве сроднике, но шта би у опште од тога добила земља? Ја велм ништа. Па не само да не би земља ништа од такога рада добила, него би такав рад био и од грдне штете. Такав рад кварно би и реметио би ону нужну хармонију, сагласност, која је зарад нужнога напредовања једне државе, између круне, династије и народа, неопходна.

Што се наводи некакав параграф, из доба књаза Милоша, који је у своје време, а то је ваља у 1830 години, ово питање о дому Краљевом у неколико регулисао тиме, што је своју браћу и свога оца из чланова свога дома искључио, то је веома неумесно. Јер тадашњи сродници књаза Милоша, били су обични чиновници; они данас у добу уставном то не треба да буду. Оно што је могло и било у времену неуставном, не би требало и не може да буде у времену уставном. Оно доба није у свему правилно и он се не сме да узима за правило нарочито данас, кад Србија живи модејним европским животом. Из свију наведених разлога држим да Скупштина треба да прими овај члан овакав, како је редигован по пројекту а предлог г. Гарашанина да одбаци.

Алипије Васиљевић — Редакција овога члана, као што је предложена, да се под члановима Краљевског дома разумеју преци у првој линији, ја држим, да не може издржати здраву критику. Појам преци и сувише је растегљив. Донста, господо, држава је наша нова, дом владалачки није давнашњи, као што то има у другом свету, да владалачки дом траје по неколико стотина година и да има претке пре неколико стотина година. И донста, господо, кад би остала редакција као што се предлаже, не би се могла писати историја, јер историја критикује рад владалаца и осуђује у критици или хвали онако, како је ко заслужио, за то велм и не би се могла усвојити ова редакција. Нигде у свету владалачки дом не цени се више него у Русији, па се и тамо не претерује, него се узима значај дома онако, као што га треба разумети. У Русији што се тиче писања, штампе, само се иде до деде а даље не, а после деде можете писати и критиковати што хоћете, само до деде не сме се, и кад је тако у Русији не можемо ни ми ићи даље, да разумемо ствар друкчије и да не знамо шта значи појам преци. Нигде у свету не разумеју се друкчије чланови краљевског дома, него родитељи владајућег краља. Према томе мислим, да реч преци треба свести на прави значај њен и казати живи преци или родитељи, као што по српском појму треба схватати, а не да према редакцији идемо хиљаду година у натрат. Ја мислим да ова редакција треба да одговара појму шта је то дом. С тога ја предлажем, да би се разумело боље и да би се боље изразили, да се овај члан врати у одбор, или да се каже живи преци или родитељи, то има смисла, јер не можемо ми ићи даље него цео свет. Дакле ја бих молио ако пристаје влада, и ако пристаје г. извештача да се овај члан врати у одбор, и да се каже „живи претци или родитељи“.

Министар унутрашњих дела Јован Ђаја — Да не бих остао дужан, и да ни један народ не буде не побијен, који је навео један од г. г. предговорника, а то је г. Гарашанин, ја ћу казати још неколико речи.

Са врло неутралним тоном г. Гарашанин је ускликнуо, како је ово први пут да се са министарске столице каже једном посланику, да нешто ради и говори из лична обзира и рачуна. Ја не знам да ли је ово први пут, али држим да је добро кад се то у очи каже. Можда је ово први пут, да се отворено у очи говори, јер до сад је било, а г. Гарашанин зна навести доста примера, да се с министарске столице није говорило неоп отварало иза леђа, о људима који се нису могли фалити. Да ли је тај стари обичај који је завео г. Гарашанин, бољи, или је бољи овај нови који ја заводим, остављам Скупштини да она оцени. Што се тиче онога навода г. Алимпија Василевића, да се по редакцији овога члана не би могла писати историја, ја држим да је неуместан. Ја мислим, господо, да неће бити никада тако лудих судија, који ће под речи преци, разумети краља Милутина и т. д. Друга је ствар писати историју, а друга је то врећати чланове краљевског дома путем штампе, о чему је овде реч. Ако се немари да је боље, ја пристајем да се дода реч „живи“ преци.

Председник — Пошто је г. министар пристао да се дода реч „живи преци“ онда молим вас изволте чути како ће тај члан гласити са том изменом.

Известилац чита:

Чл. 17.

Под Краљевским домом разумеју се: Краљица супруга, живи преци и потомци у правој линији и рођена браћа и неударате сестре Краља владоца.

Председник — Пошто је претрес свршен приступићемо гласању.

При претресу поднео је предлог г. Гарашанин, који је потпомогнут са 9 посланика, и он је био десети, предлог његов гласи овако:

Чл. 17.

Под владалачким домом разуме се краљица супруга и престолонаследник.

Јесте ли разумели предлог г. Гарашанинов? (Јесмо).

Стављам на гласање, ко је за то да се предлог г. Гарашанинов усвоји нека изволи седети, а ко је против нека устане? (Већина устаје).

Већина је устала и према томе објављујем, да је Скупштина предлог г. Гарашанинов одбацила.

Стављам на гласање чл. 17 са изменом, коју је г. известиоц прочитао, а на коју је г. министар пристао. Ко је за то, да се чл. 17 прими са допуном као што је г. известилац прочитао, нека изволи седети, а ко је против нека устане. (Већина седи).

Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 17.

Известилац прочита чл. 18.

Председник — Стављам на гласање чл. 18. ко је за то, да се чл. 18 усвоји, нека изволи седети, а ко је против нека устане. (Сви седе). Оглашујем да је чл. 18 усвојен.

Да прекинемо даљи претрес закона о штампи, јер је већ време да закључим седницу. Изволте чути један извештај одбора финансијског.

Секретар Љуба Ђурић чита:

ИЗВЕШТАЈ

Финансијског одбора Народној Скупштини

Одбор финансијски расмотрио је предлог г. министра финансије, којим предлаже, да се конверзија државних дугова изврши, па је нашао, да је овај предлог користан по наше државне финансије; с тога је донео ово решење:

„Овлашћује се Краљевска влада, да у току ове године може постојеће државне дугове у један мах или постепено, — како се кад згодна прилика укаже, — претворити (конвертовати) у нов државни дуг са интересом не већим од четири на

сто од номиналне вредности а са роком отплате од 75 година, по тако да уштеда на досадашњим годишњим ануитетима не може бити мања од два милиона динара. Услови и остале појединости не могу бити неповољнији од оних, које је држава до сад усвојила за већ учињене државне зајмове“.

На измене које је одбор учинио г. министар пристао је.

Одбору је част предложити Народној Скупштини, да и она изволи овај предлог усвојити.

23. марта 1891. год.

у Београду

ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА,
Ран. В. Тајсић

известилац

Ј. Ж. Јовановић

чланови:

Р. С. Поповић, Мил. Марковић, Милан Ђ. Ђурић,
П. Срећковић

Председник — Претрес овога предлога ставиће се сутра на дневни ред.

Изволте чути један указ Краљевских Намесника.

Известилац Љуба Јоксимовић чита:

У ИМЕ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА

А Л Е К С А Н Д Р А I

по милости божијој и вољи народној

Краља Србије

МИ КРАЉЕВСКИ НАМЕСНИЦИ

На предлог нашег министра унутрашњих послова, а по саслушању министарског савета, на основу члана 34 Устава:

Овлашћујемо Нашег министра унутрашњих послова да поднесе Народној Скупштини, сазваној у први сазив прве периоде на решење предлог, да се села: Кулина и Љуптен одвоје од општине јастребачке, а село Чукуровац одвоји од општине честанске у срезу моравском округа крушевачког па сва три села образују засебну општину под називом „Кулинска“.

Наш министар унутрашњих послова нека изврши ово решење.

23 марта 1891 год.

у Београду.

Јов. Ристић с. р.

Е. С. Протић с. р.

Ј. Вели-Марковић с. р.

Министар унутрашњих послова,

Ј. Ђаја, с. р.

Председник — Постоји одбор један, који проучава овакве предлоге, је ли вољна Скупштина да се овај предлог упути томе одбору? (Јесте).

Предлог овај упућује се одбору, који ове предлоге проучава.

Данашњу седницу закључујем, а заказујем другу за сутра у 8. час. пре подне.

На дневном реду биће:

Продужење другог претреса закона о штампи; извештај одбора финансијског о зајму жељезничком и монопола соли; одговори министра унутрашњих дела на интерпелације и питања на њ. упућена; извештај одбора о премештају општине крманске из ужичког у златиборски срез; Извештај одбора о предлогу министра финансија о конверзији државних дугова. И други претрес закона о јавним зборовима и удружењима.

Састанак је трајао до 7 сах. у вече.

105 САСТАНАК

24 марта 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПРЕДСЕДНИК

Димитрије Катић

СЕКРЕТАР

Љуб. П. Ђирић

Почетак у 8¹/₂ часова пре подне.

Присутна су г. г. министри: председник министарства, министар унутр. дела, и просвете и цркв. послова.

Председник — Отварам 105 састанака. Изволте чути протокол 103 састанка.

Секретар Добра Ружић прочита;

Тома Бојичић — И ја сам јуче у јучерањој дебати изјавио, пошто је предлог Милоша Богдановића био једностран, да сам био противан. И за то сам и гласао противу њега. То није ушло у протокол, и ја мислим да и то треба да се забележи.

Секретар — Ја мислим да то не треба да уђе у протокол, јер није од значаја.

Председник — Могла би и да уђе ова исправка Томе Бојичића у протокол, али по правилу не би требала да уђе, јер нема великог значаја.

Тома Бојичић — Ја мислим да је то значајно и треба да уђе.

Председник — Претрес је свршен. Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима). Изволте чути протокол 104 састанка.

Секретар Љуба Јоксимовић чита:

Председник — Прима ли Скупштина прочитани протокол? (Прима). Изволте чути молбе и жалбе, упућене Скупштини.

Секретар прочита поменути протокол.

Светозар Петковић, бивш. жандарм из Београда жали се, што му није исплаћена дијурна, коју је заслужио при потери хајдука.

Љубомир Ђабрић, бив. ђак из Београда, моли да буде примљен за ђака учитељске школе.

Михајло Радовановић штројач из Београда жали се против начелства округа крагујевачког.

Председник — Све ове молбе и жалбе упућују са надлежном одбору.

Изволте чути једну интерпелацију на г. министра војног.

Секретар чита:

Интерпелација

НА

Г. Министра Војног.

Прошле године поднели смо интерпелацију на министра војног у којој смо га питали, је су ли му познате злоупотребе које су учињене приликом зидања војених касарни у Пожаревцу, Књажевцу и Пироту. Г. министар није могао дати позитивног одговора, јер је тек одредио комисију, која ће те злоупотребе да извиди.

Молимо г. министра да нам одговори:

1. Је ли одређена комисија довршила свој посао?

2. Какав је резултат из целог њеног рада?

23. марта 1891 год.

Београд.

ИНТЕРПЕЛАНТИ:

Љуб. П. Ђирић, Мил. Ј. Богдановић, Раша Нинић, В. Ђирковић.

Председник — Ова интерпелација упућује се надлежном министру, да одговори на њу.

Сад прелазимо на дневни ред. На дневном је реду пројекат претреса закона о штампи.

Известилац Љуба Ђирић — Члан 16 који је враћен одбору, редигован је овако:

Члан 16.

„Новине и друге штампане ствари могу се забранити (узаптити) само ако садрже:

- 1, Увреду Краља или Краљевског дома;
- 2, Увреду кога страног владоца или њиховога дома; и
- 3, Позив грађана да устају на оружје (чл. 22. Устава).

Власт, која је забрану извршила, дужна је за 24 часа по извршењу забране, спровести дело суду, а овај опет дужан је од часа пријама за 24 часа забрану оснажити или поништити. У противном случају сматра се, да је забрана дигнута.

Дан кад суд не ради не рачуна се.

Против судског решења, којим се забрана одобрава само тужени може изјавити жалбу у року од 24 часа од пријама судског решења.

Жалба се предаје суду, који је о забрани решавао, а он је дужан најдаље сутра спровести је касационом суду, који за 24 часа од часа пријема ствар коначно расправља.

Ако власт узаптити спис (лист, новине, цртеж, гравир и т. д.) из разлога побројаних у тач. 1, 2 и 3 овог члана и суд запт одобри, па се после на претресу судском пресудама утврди, да казненог дела нема, онда је тим самим и запт дигнут, а узапћени списи враћају се писцу — растурање је дозвољено. Исто гако запт пада, ако власт, која га је тражила не подигне тужбу у року од 10 дана, од кад је суд запт одобрио.

Кад се узапћавају штампани примерци, онда се узапћавају и слова, плоче, форме, каменорези и т. д.

На захтев штампара слова се могу и растурити и плоче истрти.

Ако се изкривљени делови могу одвајати (као додаци броју или свесци списка или новина), онда се они неће узапћавати.

Ако слова нису при самом узапћењу растурена или плоче истрте, онда ће, чим суд запт одобри и касациони суд решење о запту оснажи, штампар дужан бити, да у присуству оптужне власти слова растури или плоче истре. У противном случају учиниће то сама власт.“

Што се тиче мога предлога, ја сам га тргао натраг, не за то, што су ме својим разлозима убедили: Коста Борисављевић и Ранко Петровић, већ с тога што сам видео да министар правде има права, да председника, који није хтео на време да учини оно, што му закон налаже, да административно казни.

Коста Борисављевић — Известилац није казао: је ли овде усвојен предлог г. Милутина Гарашанина. У колико је прочитао, мени се чини да га је примио.

Известилац — Ово што сам прочитао, то је са додатком предлога г. Милутина Гарашанина.

Коста Борисављевић — И ја сам тако разумео да је примљен, и сад устајем да кажем, да нема места његовом предлогу, јер, то би значило, понаврати оно, што је већ казано у овоме члану.

По себи се разуме, да, кад се нађе да нема кажњивог дела, онда и сама забрана растурања листа пада. Према томе, понова унашамо у закон оно што је казано, то је плеоназам, коме овде нема места. Истина, да може полициска власт криво да разуме закон, али то долази од крајњег незнања самих чиновника, а то се може заштитити тиме: ако се чиновник који учини нешто противно закону, тужи суду, овај може да га осуди. Дакле има другога начина да се томе доскочи и за то сам мишљења, да Скупштина не би требала да дозволи, да се у овај закон уноси оно, што је већ једном унето.

Министар унутр. послова Јован Ђаја — Господо, ја сам већ јуче казао, да је предлог г. Милутина Гарашанина излишан, но да неће бити ни од користи ни од штете, ако би био усвојен, јер кад д'несе суд пресуду да нема дела, да нема кривице, онда по себи пада и забрана да се лист растура

Истина је да може бити овакав случај, да суд за опих 24 сата нађе да треба одобрити зашт, а после кад се испитају боље околности, може да нађе да нема кривице. Али ако после тога полицијска власт дође у двоумицу: да ли да пусти онај лист, или не, то би било само из незнања као што рече г. Коста Борисављевић. Мислим да ћете се и ви сагласити да је ово излишно, али ако нађете да ипак треба да уђе у закон да би се избегли и овакви случајеви, који могу да дођу од крајњег незнања неког органа власти, можете усвојити, ја немам ништа против тога.

Јоксим Павловић — Мени се чини, да је ова ствар јуче решена, и враћен овај члан у одбор да се редигује по овом предлогу. Ја мислим да је излишно, да се сад понова решава о тој ствари, јер је већ то решено. Збиља, има полицијских власти, које погрешно разуму то, и за то је потребно да се овде каже. Ми смо пре неколико дана одобрили закон о трошарини, и већ сам добио писма из унутрашњости, да власти иду и пописују по дућанима сиров сир, а о томе закон о трошарини нема ни помена. Види се да власт погрешно разуму закон, и с тога бих био да се и овде ово каже.

Председник — Претрес је свршен. Стављам на гласање чл. 16 како га је г. извештај прочитао. Ко је за то, да се овај чл. прими, нека седи, ко је против, нек устане? (Већина седи). Објављујем да је Скупштина усвојила чл. 16, како га је извештај прочитао.

Извештај прочита чл. 19 како је усвојен на првом читању.

Милош Богдановић — Овим је чланом стављена дужност првостепеном суду, да врши неку посредничку службу између онога, који шаље исправку и уредништва. Ја мислим, да наши судови имају много важнија посла у грађ. и крив. пословима, а не да посредују. Једно то, а друго, што и ми преко поште шаљемо рочишта, тужбе, па што не би и ови непосредно поштом слали исправку штампару. Често пута нађу се бесни људи, који задају само посла, и за што, као што рекох, он не би слао преко поште а не преко суда, јер судови су за другу цел, и њих народ плаћа. Ја мислим, да се овде место „првостепеном суду“ каже: „да се исправке шиљу преко поште.“

Мислим да је то умесно, и треба г. извештај да прими.

Сима Костић — Нисам био при првом читању овде, да говорим о овој ствари, али се из извештаја одборовог види, да сам одвојно мишљење код овога члана, које истина нисам написао, али сматрам за дужност, да га сад изнесем пред Скупштину. Оно се састоји у овоме: да се овај одељак исправи, који говори о исправкама у новинама, које по моме мишљењу и материјално и морално штете уредника, и да уништавају слободу штампу. Јер исправке, како из практике знам, скренуле су са свога правога пута, и не одговарају циљу, ради којег су установљене, него иду погрешним правцем. Друго, овим исправкама не може да се постигне оно, што се хоће, овим исправкама иде се на то, да онај, који је увређен путем штампе, добије неку сатисфакцију. Па лепо, господо, у једним новинама нађе, да сам оклеветан, и то ја или неко други. Они, који ме познају, они ће рећи, да то није истина, и да није могуће да сам ја такав човек, а они, који ме не познају, за њих ништа не вреди то, што ћу ја у истим новинама изаћи, и казати: то што је речено, о мени то је просто лаж, ја молим моје познанике и пријатеље, да причекају док суд не каже шта је. Дакле, опет се позива на некога трећег, да каже: ко је крив. Дакле види се да ове исправке још нису довољне, те да се постигне права цел, тј. да се да праведно задовољење ономе, који је увређен, јер то има да каже неко трећи, а тај трећи, то је суд. Брзом процедуром ми смо дали довољно гаранције свакоме, да увређени дође до праведног задовољења и да се што пре констатује неистина, и да ће се то одмах у истом листу и часопису одштампати.

Други је господо разлог, што се исправком иде на то да се побије оно што је написано. Ја сам читао и мислим да је многи од вас могао често пута да чита у Српским новинама врло чудно исправке. На прилику један лист донесе белешку да је неки

човек убијен, а срески начелник доноси исправку да је убијен, али не из једне пушке него из две или ако лист донесе белешку да је убијен Петар, срески начелник у исправци каже: није убијен Петар него Павле. Или овакав пример, онај који је написао белешку, у њој каже дете дедино и сматра дете по дому, а онај који шаље исправку вели није тога него Петров, а то значи опет да је онога, као што је онај у notiци казао. Или још овакав пример: У једном листу изађе белешка, у којој се каже да је један жандарм бесомучно напао момка тих и тих новина, доноси се исправка, и знате шта се каже: Није бесомучно жандарм напао, него је срео једно дете и запитао га шта је то што носи, и кад му дете није хтело да одговори, он му је узео новине. То нису никакве исправке. Тим се путем могу само кинити новинари и угушивати слобода и ја бих у интересу задатка, који штампа има предложио, да се те исправке укину.

Извештај Љуб. П. Ђирић — Господо, задатак је истинске и праве штампе да износи само истину. Ако пођемо са тога гледишта, које је једино правилно, онда само по себи отпада оно што је г. Костић говорио.

Ви знате, господо, како се код нас погрешно разуму слобода штампе, као и то да код нас има права сваки да буде уредник, дакле да је често пута код нас уредник човек, који је једва писмен и он се само узима да одговара, да иде у заговор да би се задовољили ђефови појединих људи. Ви знате, господо, чиме су пуњени ступци извесних наших новина, и онда кад то знате зар не треба дати задовољења људима, које вређају на најскандалознији начин путем штампе.

Ви знате, господо, да постоји пословица да је ћутање знак одобравања.

Г. Сима Костић сваког оног, који буде увређен путем штампе, упућује суду да тужи онога, који га је увредио. Ја држим, господо, да се ти резони не дају бранити. Ви знате, господо, колико је то тешко стати и судити се, да употребим израз као што би г. Панта Срећковић казао, да ће судити с једним несретником, јер господо, ако ви и оптужите уредника на једаред вам пред суд долази неко потурено лице с којим положај и достојанство ваше не дозвољава вам, да стојите пред судом, а камо ли да пресудом нађете задовољења за оно што је против вас писано. И кад је тако, господо, онда ја мислим, да све оно што је изнео г. Сима Костић не може се одржати.

Даље, господо, кад би се усвојило мишљење г. Костића, онда би човек био изложен да сваког дана иде на суд. Рецимо, господо, о једном човеку пише се сваки дан, и на сваку ноћницу, која је против њега написана, морао би да плаћа таксу од 10 дин., поред тога што би морао ићи суду, па онда ви знате, како се може рочиште да продужава, што није тужени дошао, па још ако је онај кога тужите у другом месту, онда би морао да плаћа адвоката. Дакле дозволити уредницима да без разлога нападају људе и износе неистину против њих, и да онај који је нападнут има само задовољења у томе, што ће уредника тужити суду и добити пресуду судску, ја држим да то не би било праведно. На против, господо, кад ми дозвољавамо уредницима да напишу што хоће, и ако они изнесу неку неистину против једног човека, онда тај, коме је нанесена увреда, ако неће да тужи суду уредника, бар има једино задовољење у томе, што ће он исправком да побије оно, што је против њега изнесено. Друго, господо, често пута један човек, који је увређен штампом, налази задовољења да иде суду, и тужи уредника, него би баш нашао задовољења у томе, да му пресуди неко трећи, а тај трећи то је јавно мњење. Један уредник напише у свом листу једну notiцу против једног човека и прегави ствар неистинито, зар сад није право да и тај човек напише одговор у том истом листу, и онда ће јавно мњење, тај трећи судија, пресудити, је ли уредник казао истину или није, и да ли и даље треба веровати уреднику или не. Према томе терати једног човека да се за сваку ситницу тужи суду и да подноси материјалне жртве, а врло често просто због ђефова појединих људи, ја држим да то не би било праведно. А на посетку нигде се тако у свету и не ради; свуда се дозвољава да онај који је оклеветан има права да да исправку, а тим

штампањем исправке, он је најбоље заштићен. Уредник мора да штампа исправку, али ако је оно истина што је он у првој белешци изнео, онда он има права наново да одговори и јавно ће мњење пресудити, је ли истина што је он казао или онај који је исправку дао. Што се тиче примедбе г. Богдановића да би се шаљаном исправке преко судова оптерећавао великим послом, ја имам на ту примедбу само то да напоменем, да смо ту одредбу унели само у интересу оних, којима би се путем штампе наносиле увреде, да буду заштићени, да уредник мора штампати исправку, која му се пошље. Одиста, господо, и ја ћу признати, да првостепени судови имају доста посла, и да ће им бити мало теже што их оптерећавамо још једним послом више. Али ипак, господо, држим да је то мали један посао, а да треба ту одредбу унети ево разлога за то. Ви пошљете исправку уреднику преко поште, па чак и на повратни рецпис, али поред свега тога уредник може да каже добио сам празну артију. Да би спречили такву злоупотребу, у том случају онај који је оклеветан, даје му се гаранција, даје му се та заштита да исправку може преко суда послати. Дакле у том случају кад има гаранције онај који је оклеветан да ће исправку уредник примити, онда је он шаље непосредно уреднику, а само у том случају, кад онај, који је оклеветан, нема гаранције да ће уредник примити, он има права да је пошље уреднику преко суда, и уредник мора да је прими. А то је међутим добит је велика, што ће бити заштићени они људи, који неправедно буду нападнути.

Живан Живановић — Исправке су „званичне“ или службене и приватне природе. Што се тиче званичних исправака, ја мислим да оне треба да чувају достојанство власти и с тога најправилније би било, да се те званичне исправке не шаљу уредништву, које је дало повода тој исправци, већ треба да се шаљу у званичне новине. Власт шаље исправку званичном органу, он га штампа и власт нема никаква посла са уредништвом, и да се излаже свакојаком манисању и излишним примедбама, како је бар до сад било.

Што се тиче приватних исправа, оне су умесне, јер се за сваку ситницу не иде на суд. Мени је неко нешто рекао, било за службени рад или приватно понашање и ја нећу да идем на суд; а ако ми се ствар тиче, ја ћу путем исправке да обавестим свет о тој ствари, и да наведем против разлоге. С тога дакле, за приватне исправке може овај члан да остане потпуно, а „званичне“ исправке, нека се чине путем званичних новина.

Љ. Динић — После говора г. известиоца мени остаје врло мало да кажем. Али као члан одбора за израду овог закона сматрам за дужност, да и своје мњење односно ових исправака изнесем. Ми смо усвојили исправке као врло корисне, и ја се не могу сложити са г. Симом Костићем да би то био атентат на слободу речи. Заиста то би била увреда за нас, да нам се може пребацити да смо ми против слободне штампе. И ја који сам за најширу слободу штампе свакако, кад би видео да се овим законом угушује слобода речи, ја бих био против тога. Но то не стоји. Што ми тражимо исправке то је просто зато да се можемо пред јавним мњењем оправдати кад будемо оклеветани и да не би за најмању ствар ишли суду и посла му давали. Најзад ја могу наћи сатисфакције за клевету, што ћу преко новина исправком изнети против разлоге из којих ће јавно мњење увидети на чијој је страни истина, и као што рече известилац, мени често пута неће бити повољно, да станем на суд са оним лицем, које клевету није ни нанело, али које је подметуто као одговорни уредници. Већина од нас као и ја били смо често пута клеветани и ми смо се задовољавали тим што смо давали исправке у новинама, које су нам клевете учиниле, но често пута уредник неће такве исправке да прими а ми га на то до сада нисмо могли да нагнамо. Међутим овим чланом ми оћемо, да то преко суда уредништво мора да прими, како би се ми на тај начин оправдали пред пријатељима, јер можда не налазимо разлога, да идемо пред суд. Ја сам једном приликом слао исправку уредништву које ми је клевету учинило, но уредништво је неће да штампа и с тога сам био принуђен на идем на суд. Суд је по томе донео своју пресуду и ја њу шаљем уредништву да је одштампа, али ни то неће да прими.

Најзад сам био принуђен, да тражим свој партијски лист и да тамо ту пресуду одштампа. Дакле, да би се у будуће избегли такви случаји ми смо ове исправке као корисне усвојили и ја се надам, да ће их и Скупштина примити.

Министар унутр. дела. Јован Ђаја — Чини ми се, господо, да у целом свом закону о штампи нема праведније одредбе него, што је она о исправкама.

Ако признајемо то, да је задатак штампе, да шири истину или да је истражује, или да исправља оно што је неистинито, онда нема бољег и згоднијег пуга, него да се законом обезбеди ономе о коме је неистина казала, да истим путем у истим новинама може исправком ту неистину исправити. То се оснива на освештаном начелу правде: „*Andiatir et altera pars*“. Кад неко о некоме ма шта каже, са свим је праведно, да и онај, о коме је то речено, изнесе своје разлоге. Ту нема никакве повреде ичијега права и слободе, него управо тежња је, да се пронађе истина, па с тога треба отворити исте ступце у новинама, које су нешто казале, да и друга страна о томе каже своје.

Са гледишта правде и истине нема бољег начина за задовољење увређеног, него дати му права да он у истим новинама може дати и своје против разлоге против онога, што је за њ казано, а уредништву наравно остаје да то може послати и побити.

Кад би се могло свести да се све овакве увреде у новинама могу свршити путем таквих расправа а не извиђајем судским, држим, да би то најбоље било. То би била парница пред формом јавног мишљења, а то би свакако било много боље да јавно мишљење ствар пресуди, него, као што г. Сима Костић тражи, да за сваку ситницу идемо пред суд и водимо парнице. Овим би се начином избегле и многе парнице, јер ће се многи задовољити тим, што ће исправком у оним истим новинама које су му увреду нанеле, побити оно, што је о њему речено. То баш најбоље проговара појму и тежњи штампе, да пред судом јавног мишљења исправља сва питања и проналази истину.

Са тога гледишта дакле извесно је ово правично и добро и ово је најподеснији пут.

Што се тиче оне бојазни, што рече г. С. Костић, да се тим може књижити уредништво, ја знам, да су и до сад постојале званичне исправке и уредник их је морао штампати, а није ми познато, да су власти баш у времену, кад им је највише стало било да могу да књиже штампу, то чиниле. При том овде има и ограничења. Као што видите, зна, се, колика сме бити исправка, није дозвољено да више лица и надежстава шаљу исправке о истој ствари. Дакле, колико је се могло предвидети, предвиђено је да не може бити књижења.

Ово исправљање неистине, по моме уверењу, не само да не треба да му буду противна уредништва, него треба да им је добродошло, јер ми претпостављати морамо, да свако уредништво тежи да у свему пронађе истину, да оно што је лажно сузбије. То треба да буде тежња и задатак новинарства и новина. Ако хоћемо да заштитимо оне, који изнесе неистину, онда можете ове исправке не уводити, али мислим, да се нико неће за изношење неистине заузимати. С тог гледишта ја држим да је овај одељак на своме месту и да ће он бити од велике користи слободној штампи и ономе чему она тежи.

Што се тиче онога, што г. Богдановић рече, да те исправке не треба давати преко суда већ преко поште, јер би се суд и тим послом сувише оптеретио, ја имам да напоменем оно. То ће се, господо, чинити само у изузетним случајевима, кад неки уредник неће да прими послату му исправку, онда се она шаље преко првостепенога суда. То суду неће задавати тешких послова, већ само да ту исправку спроведе, а на сваки начин, ту је већа гаранција, да се личност обезбеди против штампе у оном случају, кад уредник не би хтео да прими исправку, јер ће се само на овај начин моћи нагнати, да ту исправку брзо одштампа.

Не могу се сложити са г. Живаном, да се званичне исправке штампају само у званичним новинама. Ја не знам зашто је потребно правити разлику између грађана и органа власти, а мислим, да је са свим умеоно, да и власт, као и приватно лице

штампа исправку у истим новинама, у којима је о њој неистина изнесена. И ту се примењује начело: „Andiatir et altera pars“, по ком је са свим умесно, да на истом месту чујемо и другу страну.

Ми знамо да сваки лист има своју читаочку публику и према томе, кад би ове званичне исправке давали у званичне новине, онда она публика, која је оно прво читала у другим неким новинама, не би имала прилике да чита и ову исправку.

С тога је, господо, најбоље оставити да се исправке овако штампају, као што је предложено, те да се оно што је неки лист донео, исправком обара у истом листу и тада ћемо најбоље очувати и слободу штампе и њен задатак.

Витомир Младеновић — Ако хоћемо да се начело слободне штампе распростире на све подједнако; како на оне који читају новине, тако и оне који пишу, онда ја мислим, да предлог г. Костића не можемо примити, јер он иде на то, да они којима је неправдо, морају ићи суду а ако им се не иде и ако би се то могло постићи једном скромном исправком. Међутим у новине може да уђу и такве ствари, да се не мора, да иде суду; може се учинити исправка са фактима, место да се иде суду. Дакле, једно то, што има много људи, који не воле да иду суду, а друго, што може да се десе нарочито у писању повремених списа и таквих ствари у којима се расправља неко научно питање, које је хрђаво схваћено и онда онај који је увређен може се задовољити тиме, да се штампа изјава на истом месту у истим новинама, те да публика види и противно мишљење о томе. Према томе, ако се хоће да заштити слободна штампа, и да се распростре њен круг на све, онда се не би могао да прими овај предлог, како га је поднео г. Сима који скучава право кретање читалаца, да не идући суду себи нађу задовољења истим начином.

Што се тиче онога гледишта, да ће те исправке много сметати новинарима да пишу друге ствари то не стоји: сваки ће уредник пазити шта ће писати у новинама те да не добија много исправке, међу тим и читалачка публика, кад види да у каквим новинама, има непрестано неке исправке да се само штампају, неће их тако радо ни примати, а то било штетно по новинара и он ће пазити више шта ће штампати.

Из ових разлога мислим да треба усвојити ову редакцију како је предложена, а одбацити предлог Симе Костића.

Панџа Срећковић — Ја бих учинио овде само једну маду примедбу. Власт пише или уредништву исправку непосредно, или преко првостепеног суда и ако неће да је штампа кад је пошаље приватан човек, он тако исто може да је не штампа кад је и суд пошаље; дакле, мора се тужити, те да га суд нагна. Дакле, с тога ми се чини да треба непосредно уредништву слати исправку и да је рецепис од поште доказ да је исправка послата, те да не оптерећавамо суд са оваквим ситуацијама.

Министар унутрашњих дела. Јован Ђаја — Пре свега овде је одређена казна за уредништво које не би примило исправку. Г. предговорник пита, зашто да се уреднику не предаје непосредно исправка? Ево зашто: Кад би човек давао исправку уредништву, он би морао да води сведоке за доказ да је заиста предао исправку. То је тежак и заметан посао; а кад иде преко суда, онда је врло лак посао, то ће бити доказ да је уредник погазио закон (кад није штампао исправку) и тада ће бити кажњен, — дакле ова је редакција стављена због тога да се не би водили сведоци. Кад би се слала исправка преко поште, онда не би требали сведоци, али ту би могло бити и казније за уредника, јер могао би ко метнути што друго у коферат и узети рецепис са поште, па казати: ево ја сам послао исправку. Дакле, најбоље је да овако остане.

Председник — Предлог Симе Костића није потпомогнут и не може се о њему решавати. Стављам на решење чл. 19. како је на првом читању усвојен. Ко је за то, да се члан 19. прими нека седи, ко је против, нека устане? (већина седи). Објављујем да је Скупштина усвојила члан 19.

Известилац прочита члан 20.

Председник — Стављам на решење. Ко је за то, да се члан 20. прими нека седи, ко је против, нека устане? (Већина седи). Објављујем да је Скупштина усвојила члан 21.

Известилац прочита чл. 21.: «Слободно је новине, књиге, списе, брошуре, цртеже, слике и т. д. по јавним местима продавати и растурати. За то је потребна пријава месној полиц. власти. Ко противно овоме учини казниће се с 10—50 дин. или 1—5 дана затвора».

Само овде после речи «месна» да додамо «државна полицијска власт», да се не би разумела општинска власт. То је напред додано у једноме члану, а то треба и овде уметнути.

Председник — Стављам на гласање члан 21. са додатком који је предложио г. известилац. Ко је за то, да члан 21. са додатком прими, нека седи, ко је против, нека устане? (Већина седи). Објављујем да је Скупштина усвојила члан 21. са додатком.

Известилац прочита члан 22.

Живан Живановић — Као што знате, господо, реклама је узела велики мух и многи трговци, занатлије, кафеџије и г. д. ради су да препоруче своје радње путем рекламе. Они те своје огласе у другоме свету лепе на одређеним местима. У свима великим варошима постоје на угловима вароши стубови, где се лепе јавне и приватне објаве. Те стубове даје општинска власт једноме закупцу под аренду и онда који има какву објаву он то лепи на ономе месту, тако да један човек има то у својим рукама и он је дужан да свакога, ко огласе донесе, послужи по извесну цену

Овај предлог закона о штампи учинио је и код нас један корак напред у толико, што је службене или званичне објаве осигурао, да морају имати своје одређено место; међутим за оне друге објаве приватне, које су у већем броју, остављено је тако, да се могу лепити на свима јавним местима. По овоме излази, да се могу лепити објаве по свима угловима и кућама, по плотовима изузимајући само зграде за богомољу и наставу. Ја мислим, да је то на штету самих огласа да се растурују где ко хоће, а друго, држим да је то на штету самих ималаца зграда. Ови се имаоци као што знате, бране од тога, не дозвољавају да се лепе плакате по њиховим кућама. Ви се опомињете да има таблице на којима пише; «Овде је забрањено огласе лепити». Ја мислим, да би требало овом приликом, кад се већ прави закон о штампи, подвести то под неко правило и за једне и за друге објаве, да се за њих одреди стално место. С тога сам ја овако нешто спремио за члан 22-ги: (Чита). У првој алинеји: после речи «службене» додати и «приватне;» у истој алинеји, на крају после «обзнане» додати: «но тако да за службене обзнане мора имати засебно место, где се не смеју лепити приватне обзнане». Друга алинеја према томе отпада.

Ја то замишљам овако: Овде на пр. код «Лондона» (кафана) имараскреница; општина ће ту направити 2 стуба и казаће на једном лепиће се званичне, а на другом приватне објаве. То би било добро удешено за трговце и за све мимопролазеће.

Министар унутр. дела Јов. Ђаја — Ја се слажем са предлогом г. Живана Живановића, али морам признати да оних незгода, које могу бити по другим великим варошима, не може бити код нас. У самом члану 23. каже се да они који ценају, премазују и т. д. објаве казниће се, па се даље каже: исто тако казниће се и онај који би ма којим начином чинио нечитке приватне обзнане, сем онога, на чијој су згради обзнане прилепљене биле». Дакле сопственик зграде и ако здере и баци приватне обзнане он неће бити кажњен; другим речма сваки приватан човек има право са своје куће здерати и скинути сваку обзнану, која би се затепила. Дакле, овде је учињен корак, да на приватним зградама не може ником да се допусти, да лепи плакате. До сад ове одредбе није било; сад је уведено то и мислим да је довољно за сад.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)